

РОЗДІЛ 6 ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 81'25:791

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.47.19>

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У МЕЖАХ АНГЛОМОВНОГО КІНЕМАТОГРАФІЧНОГО ТЕКСТУ ТА ЙОГО УКРАЇНОМОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ (НА ПРИКЛАДІ ФІЛЬМУ ЖАХІВ “THE CONJURING : LAST RITES” / «ЗАКЛЯТТЯ 4 : ОСТАННІЙ ОБРЯД»

IMPLEMENTATION OF TRANSLATION TRANSFORMATIONS WITHIN THE ENGLISH-LANGUAGE CINEMATOGRAPHIC TEXT AND ITS UKRAINIAN-LANGUAGE TRANSLATION (BASED ON THE HORROR FILM “THE CONJURING: LAST RITES”)

Кінашук А.В.,

orcid.org/0000-0002-5675-240X

доктор філософії,

старший викладач кафедри іноземних мов

Національного університету водного господарства та природокористування

Українець А.Р.,

orcid.org/0009-0008-6158-5926

член Рівненської Малої академії наук учнівської молоді

Актуальність зіставного дослідження визначена значним запитом сучасного суспільства на якісний переклад як науково-технічних текстів, так і тих, що відображають духовні та матеріальні цінності культури. Остання має шанс на безбар'єрність саме завдяки знанням та навичкам фахівців у роботі з різними видами перекладу, і навіть з аудіовізуальним. У статті уточнено зв'язок перекладу та культури, яка разом із літературою, музикою та архітектурою охоплює також і кіномистецтво. Схарактеризовано кінематографічний текст як об'єкт лінгвістичних досліджень, подано розуміння про поняття перекладацької трансформації та вивчено підходи щодо систематизації тих чи тих перекладацьких перетворень з оперттям на класифікацію А. Задорожної, яка вирізняє лексичні, лексико-граматичні, граматичні та стилістичні перекладацькі трансформації. Здійснено зіставний аналіз перекладацьких перетворень у текстах дубляжу та субтитрів порівняно з оригіналом обраного фільму жахів на предмет визначення типу та виду відшуканих перетворень на матеріалі української та англійської мов. Автори вказують на ресурсність обраного матеріалу дослідження, де найбільш затребуваними у тексті дубляжу та субтитрів виявлені лексичні перекладацькі трансформації, а найменш – стилістичні перекладацькі перетворення. Частіш за все в обох досліджуваних перекладах фахівці звертались до модуляції, вилучення слів, членування речень, перестановки членів речення, експресивації та модернізації. Найменш затребуваними серед проаналізованих перекладацьких трансформацій стали генералізація, конкретизація, транскрибування, транслітерація, додавання слів, антонімічний переклад та цілісне переосмислення. З'ясовано, що англійський текст фільму був вдало адаптований до потреб вітчизняної аудиторії саме завдяки використанню різних типів та видів перекладацьких трансформацій. Перспективи подальших розвідок визначено у тому ж руслі, однак вже на предмет зіставлення перекладацьких трансформацій, якими послуговуються під час перекладу засобів художньої виразності у тексті досліджуваного фільму.

Ключові слова: переклад, перекладацька трансформація, кінематографічний текст, дубляж, субтитри, українська мова, англійська мова, зіставний аспект.

The relevance of the comparative study is determined by the significant demand of modern society for high-quality translation of both scientific and technical texts and those that reflect the spiritual and material values of culture. The latter has a chance of being barrier-free precisely thanks to the knowledge and skills of specialists in working with various types of translation, and even with audiovisual ones. The article clarifies the connection between translation and culture, which, along with literature, music and architecture, also covers cinema. The cinematic text is characterized as an object of linguistic research, the comprehension of the concept of translation transformation is presented, and approaches to the systematization of certain translation transformations are studied, based on A. Zadorozhna's classification, where the lexical, lexico-grammatical, grammatical and stylistic translation transformations are distinguished. A comparative analysis of translation transformations in dubbing and subtitle texts compared to the original of the selected horror film was carried out in order to determine the type and sort of transformations found in the Ukrainian and English language materials. The authors point to the resourcefulness of the selected research material, where lexical translation transformations were found to be the most popular in the dubbing and subtitle texts, and stylistic translation transformations were the least

popular. Most often, in both studied translations, experts resorted to modulation, word extraction, sentence segmentation, permutation of sentence members, expressiveness and modernization. The least popular among the analyzed translation transformations were generalization, concretization, transcription, transliteration, addition of words, antonymic translation and holistic rethinking. It was found that the English-language text of the film was successfully adapted to the needs of the domestic audience precisely due to the use of different types and sorts of translation transformations. Prospects for further research are identified in the same vein, but already for the purpose of comparing translation transformations used during the translation of means of artistic expression in the text of the film under the study.

Key words: translation, translation transformation, cinematic text, dubbing, subtitles, the Ukrainian language, the English language, comparative aspect.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі лінгвістичного поступу дедалі частіше у полі зору науковців опиняється питання про мовознавчу міждисциплінарність. При цьому дослідники провадять свої розвідки не лише у вітчизняному руслі, а й активно послуговуються набутками колег зарубіжжя. Помічним у цьому стає переклад, внесок котрого у розвиток наукового знання важко переоцінити. Поза тим, переклад вважаємо затребуваним і в царині культури, де закордонні надбання музики, літератури, архітектури завдяки титанічній праці фахівців з перекладу стають досяжними україномовному споживачеві також. Не стає винятком у цьому контексті й кіномистецтво, іншомовні продукти якого потребують особливої уваги інтерпретаторів з метою відображення тих чи тих жанрових, культурно маркованих, емотивних елементів у мові, котрою перекладають. Відтак, актуальність дослідження зумовлена і загальною тенденцією сучасної синергетичної лінгвістичної парадигми, де мову вивчають як динамічну та відкриту до взаємодії з навколишнім світом систему; і значним запитом сучасного суспільства на провадження якісного та адекватного перекладу задля подолання мовних бар'єрів та збереження культурної ідентичності водночас; і неабиякою увагою фахівців до імплементації тих чи тих перекладацьких прийомів у процесі роботи з кінематографічним текстом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання особливостей перекладу кінематографічних текстів спорідненими та неспорідненими мовами у своїх розвідках зверталися Р. Гушул, В. Сердюченко, В. Федик, досліджуючи специфіку інтерпретації англomовних назв фільмів українською [1,2]; О. Герасименко, К. Олійник, вивчаючи особливості розвитку перекладу англomовних кінематографічних текстів [3]; І. Лютянська, описуючи складнощі перекладу термінології у документальних фільмах [4]; А. Сарковська, розглядаючи вплив перекладу кінофільмів на свідомість глядача [5]; М. Козмін, Ю. Кузьменко здійснюючи порівняльний аналіз перекладу фільмонімів з корейської та японської

мов у лексико-семантичному та структурному аспектах [6]; С. Федоренко, А. Валькова, характеризуючи лінгвокультурні особливості перекладу англomовних документальних фільмів [7]; А. Гудманян, Ю. Плетенецька, презентуючи проблеми кіноперекладу як виду художнього перекладу [8], та ін. Названі дослідження ставили за мету представити текст кінофільму як ресурсний матеріал для його вивчення у лексико-семантичному та функційному аспектах, засвідчуючи при цьому необхідність особливої уваги науковців до специфіки роботи з перекладом субтитрів та дубляжем того чи того фільму у зіставному аспекті на матеріалі споріднених та неспоріднених мов із подальшою класифікацією відшуканих перекладацьких перетворень.

Постановка завдання. Мета розвідки – схарактеризувати особливості реалізації перекладацьких трансформацій у межах англomовного кінематографічного тексту та його україномовного перекладу на прикладі фільму жахів “The Conjuring : Last Rites” («Закляття 4 : Останній обряд»)

Мета дослідження зумовлює необхідність розв'язання таких завдань:

- з'ясувати поняття перекладу та перекладацької трансформації у сучасному мовознавстві;
- дослідити специфіку класифікацій перекладацьких перетворень;
- виокремити основні риси кіноперекладу;
- схарактеризувати особливості імплементації перекладацьких трансформацій у тексті україномовного кіноперекладу досліджуваного фільму;
- визначити перспективи подальших досліджень в обраних мовах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У сучасному світі, який стрімко глобалізується, переклад є одним із ключових способів взаємодії між різними культурами. Як і в минулому, він сприяє розвитку міжнародних відносин, розширенню бізнесу, глобальній стабільності у спілкуванні, а також забезпечує взаєморозуміння між спільнотами з абсолютно різними цінностями та моделями поведінки, формує

уявлення та стереотипи про різні нації у межах того чи того культурного простору, є тим «містком» між спорідненими та неспорідненими мовами, який допомагає долати мовний бар'єр враховуючи унікальність кожної.

У дослідженні під перекладом розуміємо не просто механічну заміну слів однієї мови лексемами іншої, а комплексну перекладацьку діяльність, спрямовану на міжкультурну адаптацію змісту, де точність відтворення поєднується з більш творчим підходом для збереження автентичного смислу [9], а поняття культури тлумачимо як прояв життя людини, що виражається у моделях поведінки, системах цінностей та ідей, що визначають спосіб життя соціуму [10]. Особливості кожного народу, які перекладач мусить врахувати під час своєї роботи, можуть відображатися в діалектах (варіантах мови, що формуються під впливом регіональних особливостей) та культурних кодах (символах, часто несвідомих знаках, які формують менталітет країни проявляючись в мові, фольклорі та інших галузях). Врахування названих особливостей під час перекладу допомагає сформулювати уявлення іноземців про ту чи ту державу та стає в підмозі для уникнення дипломатичних суперечок та в комунікації з різними міжнародними організаціями. І переклад таких „родзинок“ культури здійснюють не без врахування власного творчого досвіду інтерпретатора, який для максимально точної передачі змісту повідомлення залучає усі знання культурної картини світу та апелює до власного творчого таланту, оскільки просто «механічний», чи то пак, буквальный переклад не буде виражати того сенсу, що передбачав автор оригіналу. В результаті такого підходу процес перекладу не є ані легким, ані «одноступінчастим», адже, тлумач мусить взяти до уваги й авторський задум, і культурні характеристики, що відображені у тексті, і, звичайно ж, особливості власного стилю. Відзначаємо, неабияку роль саме людського фактору у здійсненні перекладу, позаяк попри розвиток технологій машинний переклад не в змозі замінити людину-фахівця, бо програми електронного перекладу позбавлені навичок розуміння культурно-маркованих елементів контексту [11]. Добір тих чи тих відповідників у процесі перекладу можливий лише із врахуванням основного завдання, яке має виконати перекладач, – досягнення еквівалентності. Як відзначає британський лінгвіст і фонетик Дж. Кетфорд, еквівалент, що його шукає фахівець, не мусить бути формально відповідним чи семантично рівним [12].

Еквівалентність має місце лише тоді, коли переклад не відтворює текст оригіналу буквально, а зберігає його основні смислові та стилістичні характеристики. Відтак, перекладач враховує не лише зміст, а й стиль та емоційне забарвлення тексту, і помічними у цьому стають різні види трансформацій, до яких вдається білінгвальний тлумач у своїй роботі.

Під перекладацькими трансформаціями розуміємо часткові або ж повні заміни форм слів, якими послуговуються для досягнення адекватності у передачі змісту, а також лексичних, культурних тощо особливостей мови, зберігаючи при цьому стиль оригіналу. У сучасному мовознавстві виокремлюють різні види перекладацьких трансформацій. До прикладу, Дж. Кетфорд згадує про рівневі та категоріальні зсуви перекладу [12], Ж.-П. Віней та Ж. Дарбельє вирізняють модуляцію, транспозицію, еквівалентність та адаптацію [13], а от В. Коптілов наголошує на лексичних, граматичних, стилістичних і семантичних перекладацьких трансформаціях [14]. Відзначаємо деяку умовність кожної з класифікацій, позаяк окремі трансформації часто можуть бути комбінованими. У дослідженні будемо послуговуватись класифікацією перекладацьких трансформацій А. Задорожної, яка виокремлює лексичні, лексико-граматичні, граматичні та стилістичні перекладацькі трансформації. Лексичними називають такі перетворення, за яких здійснюють пошук еквівалента звертаючи увагу на особливості реалізації того чи того лексичного значення з метою збереження змісту повідомлення. Лексичні перекладацькі трансформації поділяють на формальні та лексико-семантичні. До формальних відносять транскрибування (звукова форма слова мови оригіналу передана літерами мови перекладу), транслітерацію (слово чи словосполучення мови оригіналу передають літерами мови перекладу), змішане транскодування (більша частина транскодованого слова відображає його звучання у мові оригіналу), адаптивне транскодування (адаптація форми слова в мові оригіналу до фонетичної або граматичної структури мови перекладу), калькування (створення нового слова або словосполучення в мові перекладу, що копіює структуру лексичної одиниці мови оригіналу). З-поміж лексико-семантичних перекладацьких трансформацій А. Задорожна виокремлює конкретизацію (заміна слова ширшої семантики відповідником вузької семантики у мові перекладу), генералізацію (протилежна до конкретизації заміна), диференціацію (добір серед декількох вузьких за семантикою лексем конкретної, що відповідає слову

ширшої семантики у мові оригіналу), модуляцію (добір найбільш відповідного смислового еквівалента). До лексико-граматичних перекладацьких трансформацій належать описовий переклад (пояснення змісту лексеми за допомогою більшої кількості компонентів), антонімічний переклад (заміна лексичної одиниці мови оригіналу на протилежну за значенням лексичну одиницю в мові перекладу), додавання (введення декількох додаткових лексичних елементів, яких немає в реченні оригіналу), вилучення (ігнорування деяких лексем, переклад яких не є обов'язковим), перестановка компонентів (зміна порядку компонентів у зв'язку зі структурними відмінностями мови оригіналу та мови перекладу), цілісне переосмислення (зміна усього висловлювання у разі відсутності відповідників у мові перекладу). Граматичні перекладацькі трансформації налічують у своєму «арсеналі» заміну частин мови у зв'язку з невідповідністю граматичних значень мови оригіналу та мови перекладу, перестановку членів речення (зміна порядку розташування мовних елементів у тексті перекладу порівняно з текстом оригіналу), членування (внутрішнє: просте речення оригіналу замінюють складним у мові перекладу; зовнішнє: одне речення оригіналу в перекладі перетворюють на два або більше речень) та об'єднання (перетворення двох простих речень на одне складне у мові перекладу). З-поміж стилістичних перекладацьких трансформацій виокремлюють експресивацію (заміна нейтральної лексичної одиниці на її емоційно-експресивний відповідник у мові перекладу), нейтралізацію (протилежна до експресивації перекладацька трансформація), архаїзацію (заміна більш сучасного слова на архаїчне у мові перекладу) та модернізацію (протилежна до архаїзації перекладацька трансформація) [15].

М. Рильський відзначає, що переклад є знаряддям спілкування між народами, знаряддям поширення передових ідей та обміну культурними цінностями, знаряддям зміцнення і зросту інтернаціональної свідомості [16]. Така інтерпретація зумовлена його досвідом перекладу багатьох творів світової літератури українською мовою (поема «Пан Тадеуш» А. Міцкевича, теоретичний трактат «Мистецтво поетичне» Н. Буало, трагедія «Король Лір» В. Шекспіра, комедія «Мізантроп» Ж. Б. Мольєра та ін.) і глибоким розумінням значення перекладу в культурі. Невід'ємною частиною останньої слугує не лише література, архітектура, музика, театр, а й кінематограф. Бо ж за допомогою фільмів розглядають будь-яку соціальну проблему, саме

кіномистецтво «заряджає» глядацьку аудиторію емоціями та спонукає до міркувань про авторський задум. У дослідженні нам імпонує визначення Є. Абрамової, яка трактує кінематографічний текст як особливу систему, якій притаманні властивості як літератури, так і кіномистецтва, а самого кінематографічного ефекту автори досягають завдяки аудіовізуальній образності, динамічному характеру оповідки та монтажному принципу організації часу й простору художнього тексту [17]. Кінематографічний текст має вербальний (репліка, діалоги) та невербальний (інтонація, міміка, монтаж, музика) рівні сприйняття, які допомагають сформувати сенс викладу і надати більшого емоційного ефекту сюжету. Т. Кропінова вважає невербальні компоненти більш важливими через те, що передача частини змісту більш ефективна за допомогою зображень, інтонації та дії, а не слів. Саме тому деколи репліки у тексті перекладу є неповними, бо фахівці, насамперед, беруть до уваги загальний комунікативний задум, закладений автором [18, с. 5-6]. До того ж, актуальною є необхідність «підлаштовування» тексту перекладу (вербальний рівень) під рух губ акторів, їхні жести чи міміку (невербальний рівень), що істотно спрощує розуміння фільму глядачем, але ускладнює роботу перекладачів через часові та візуальні обмеження (неможливість зробити репліку довшою за рух губ акторів або ж швидшою, ніж заявлений у тексті оригіналу темп мовлення, оскільки це виглядатиме неприродно). Названі труднощі змушують перекладачів трансформувати репліки так, аби лексична тканина фільму виглядала максимально невимушено та щиро. Основними формами аудіовізуального перекладу кінематографічного тексту є дублювання (переклад діалогів таким чином, аби вони збігалися з рухами губ, жестами і паузами у мовленні згідно з паузами на екрані), субтитрування (зображення тексту на екрані що відповідає мові, яка звучить), синхронний закадровий переклад (накладання на оригінальну аудіодоріжку голосів акторів дубляжу із збереженням оригінального аудіо на фоні) [19]. Основне ж завдання кіноперекладу полягає у максимально точному відображенні усіх елементів, зберігаючи при цьому задум самого автора та передаючи ту атмосферу, що викликає різні емоції залежно від жанру фільму [20]. Найбільш колоритного спектру вражень, імовірно, глядацька аудиторія очікує саме від фільмів жахів, позаяк названий жанр апелює передусім до емоцій споглядача – від тривоги, напруження й страху до раптового піднесення,

радості та ейфорії. Саме таким вважаємо нещодавній фільм 2025 року «Закляття 4: Останні обряди» («The Conjuring: Last Rites»), що є четвертою частиною франшизи «The Conjuring», яка належить до всесвіту «The Conjuring Universe», уміщує класичні елементи фільму жахів (напружену атмосферу, драматизм, а місцями – й психологічний тиск, який до душі сучасному поколінню глядацької аудиторії), а також є багатогранною системою з її вербальними (діалоги, репліки) та невербальними (аудіовізуальний ряд, монтаж, інтонація) компонентами.

Проаналізуємо імплементацію перекладацьких перетворень у межах обраного нами тексту та його перекладів.

З-поміж лексичних перекладацьких трансформацій у дослідженні віднаходимо приклади формальних, пор.: англ. *Heather Elizabeth Smurl, be sealed with the gift of the Holy Spirit* [21, с. 22]; укр. *Гізер Елізабет Смурл, прийми печать дару Святого Духа* [22, 00:14:15]; укр. *Хезер Елізабет Смерл, прийми дар Святого Духа* [23, 00:14:15]. У дубляжі застосовано транслітерацію (Гізер, Смурл), тоді як у субтитрах – транскрибування (Хезер, Смерл). Цю заміну було використано для збереження фонетичної схожості з оригіналом, проте в субтитрах це зроблено для точності відтворення, а в дубляжі для більш звичного звучання для україномовного глядача. Демонструємо також і приклади імплементації лексико-семантичних перекладацьких трансформацій, зокрема генералізації, пор.: англ. *It's like some sort of Saturday Night Live skit* [21, с. 33]; укр. *Ніби якийсь скетч розважального шоу* [22, 00:19:50]; укр. *Це наче комедійний скетч* [23, 00:19:50]. Назву американського шоу «Saturday Night Live» замінено загальними поняттями «розважальне шоу», «комедійний скетч», щоб зробити переклад більш зрозумілим глядачеві. Таке перекладацьке рішення може варіюватися залежно від цільової аудиторії. У наступному прикладі англ. *This looks great! I want some meatballs! [voice fading] Meatballs are my favorite* [21, с. 48]; укр. *Гаразд, смачного! Як апетитно! Котлетки мої улюблені* [22, 00:28:33]; укр. *Нумо їсти! Усе таке смачне! Я хочу котлетки! Котлетки мої улюблені* [23, 00:28:33] продемонстровано вживання такої перекладацької трансформації як конкретизація, позаяк слово *meatballs* представлено у перекладі як котлетки, хоча буквальною відповідником є тефтелі. Дібраний еквівалент котлетки є ближчим для культурної картини світу українця: пригадаймо котлету по-київськи, що з'явилась на світ у 1940-60 рр. і вже

стала візитною карткою української національної кухні. Наводимо й приклад використання ще однієї перекладацької трансформації – модуляції значення, пор.: англ. *Just this trick my mom taught me* [21, с. 65]; укр. *Мене мама навчила дечому* [22, 00:40:06]; укр. *Фокус, якого мене навчила мама* [23, 00:40:06]. Слово *trick* може мати різні значення (обман, хитрість, трюк), однак у субтитрах вжито лексему *фокус*, бо саме це слово зміщує значення в конкретну категорію – ніби йдеться саме про трюк/прийом. В україномовному дубляжі натомість продемонстрована генералізація, оскільки узагальнене слово *дечому* децю опосередковано імплементує значення лексеми *trick*. Крім того, серед виокремлених у дослідженні лексико-семантичних трансформацій віднаходимо й диференціацію, пор.: англ. *Is this really a haunting, or is this some elaborate hoax?* [21, р. 90]; укр. *Це справді приви́ди, чи чергова містифікація?* [22, 00:57:03]; укр. *Це справді приви́ди, чи це якась витончена афера?* [23, 00:57:03]. Після застосування названої трансформації слово *hoax* перекладають як *містифікація* замість буквального *обман* чи *жарт*. Такий варіант точніше передає атмосферу надприродного, про яку йдеться у фільмі. У субтитрах же використано альтернативний варіант *витончена афера*.

Розглянемо детально імплементацію лексико-граматичних перекладацьких трансформацій на матеріалі обраної кінострічки. Приклад антонімічного перекладу наведено у наступному фрагменті, пор.: англ. *You're actually both a bit infamous within certain circles of the church* [21, с. 107]; укр. *До вас ставляться досить скептично у колах священства католицької церкви* [22, 01:13:23]; укр. *Ви обоє доволі відомі в певних церковних колах* [23, 01:13:23]. Слово *infamous* в українському дубляжі передано як «до вас ставляться досить скептично», тобто негативна оцінка зберігається, а в субтитрах – як «доволі відомі», у чому вбачаємо деяку іронію, однак значення названої фрази є антонімічним до «безславний, ганебний». У дослідженні також віднаходимо ще один вид лексико-граматичної трансформації – вилучення, пор.: англ. *Grilled steak slices...over mixed greens. Let's do that. – Can I get that but with chicken? – Sure. – Dressing on the side?* [21, с. 37]; укр. *Стейк гриль із салатом мені підходить. – А можна те саме тільки з куркою. – Добре. – Заправка окремо* [22, 00:21:49]; укр. *Стейк на грилі із зеленню. – Спробуємо. – Можна з курятиною? – Звісно. – Заправка окремо?* [23, 00:21:49]. У проаналізованому прикладі відбулося вилучення англійського

слова *slices*, яке уточнює форму подачі страви. В українському перекладі така назва звучала б нетипово для побутового мовлення, позаяк в українській кухні смажене м'ясо зазвичай подають не нарізаним, а суцільним шматком. При застосуванні цієї трансформації розуміння ситуації в контексті не змінюється, проте мовлення стає більш лаконічним. Одним із найбільш драматичних сюжетних моментів у фільмі є звернення отця Гордона до єпархії Скрентона, де він вічно опиняється з демоном, який підбурює його до самогубства. Перекладацьку трансформацію вилучення у цьому фрагменті ілюструє наступний уривок, пор.: англ. – *Hello? – Father Gordon? – Judy? – You can go now* [21, с. 101]; укр. – *Отець Гордон? – Джуді? – Ви можете йти* [22, 01:07:11]; укр. – *Отче Гордоне? – Джуді? – Можете йти* [23, 01:07:11], де привітання *hello* вилучене в обох варіантах перекладу, бо зміст фрази зрозумілий із контексту діалогу. Ця трансформація забезпечує кращу синхронізацію з відеорядом, що є суттєвим у таких працях, що вкотре підтверджує, на переконання фахівців, надважливість лаконічності в україномовному перекладі. Проаналізуємо й протилежний до перекладацької трансформації вилучення вид – додавання слів, який представлений у тексті розмови Лорейн із консультанткою у весільному салоні, де попри плани головних героїв обрати весільну сукню для доньки згодом стається дещо моторошне, пор.: англ. *You know, maybe when we're done, you can tell me my future? I'm kidding, I know that's not your thing! You've got your investigations and all* [21, с. 91]; укр. *А знаєте, може, ви потім передбачите моє майбутнє? Жартую. Знаю, це не до вас. У вас ці розслідування і все таке. – Ну, це вже позаду* [22, 00:57:29]; укр. *Можє, коли закінчимо, ви розкажете мені моє майбутнє? Жартую, я знаю, що ви цього не робите!* [23, 00:57:29]. В україномовному дубляжі для перекладу слова *all* з'являється уточнення «*все таке*», що робить вислів більш відповідним розмовному стилю, а от в субтитрах речення «*You've got your investigations and all*» взагалі відсутнє, що пояснюємо швидким темпом мовлення та необхідністю вилучення цієї структури з метою економії часу глядача для прочитання усього тексту, що спливає на екрані під час перегляду цього кадру. Говорячи про цілісне переосмислення, яке теж є одним з видів лексико-граматичних трансформацій, звертаємо увагу на наступний фрагмент, пор.: англ. *And that baby's definitely gonna get spoiled* [21, с. 159]; укр. *І малюка всі будуть так балувати* [22, 2:00:05]; укр. *Дитина точно буде балувана* [23, 2:00:05].

Замість буквального перекладу «буде зіпсована» відбулося цілісне переосмислення значення слова та було використано більш доцільний еквівалент *будуть так балувати / буде балувана*, що відповідає нормам «живого» стилю розмови і передає позитивний емоційний підтекст оригіналу.

Граматичні перекладацькі трансформації допомагають так змінити структуру висловлювання, щоб забезпечити його природність, динамічність та синхронність з відеорядом. Основною відмінністю між таким типом перетворення і лексичними трансформаціями є те, що лексичні заміни зосереджені на підборі еквівалентів, а граматичні саме на структурній перебудові речення або ж частиномовній зміні відповідників. Трансформація заміни частин мови має місце у такому прикладі, пор.: англ. *Heather Elizabeth Smurl, be sealed with the gift of the Holy Spirit* [21, с. 22]; укр. *Гізер Елізабет Смурл, прийми печать дару Святого Духа* [22, 00:14:15]; укр. *Хезер Елізабет Смерл, прийми дар Святого Духа* [23, 00:14:15]. Англійську пасивну конструкцію *be sealed with* передано активною формою *прийми*, позаяк пасивний стан в українській мові не є граматично центральною категорією, на відміну від активного. Ця зміна дозволяє зберегти природну динаміку дії, а український еквівалент чітко показує, що дія спрямована на отримувача дару. Наступним видом граматичних трансформацій є членування, пор.: англ. *Trust me, after a lifetime of this, I promise you, you don't want it* [21, с. 69]; укр. *Послухай. Я прожила все життя з цим, повір мені. Ти цього не хочеш* [22, 00:42:30]; укр. *Повір мені. Із власного досвіду, тобі цього не треба* [23, 00:42:30]. Аналізований нами вислів, який міг би бути одним реченням і в перекладі, натомість поділений на два у субтитрах і на три – у дубляжі. На нашу думку, такий прийом дозволяє перекладачеві передати драматичність сцени та підкреслити емоційну реакцію персонажа Лорейн Воррен, матері Джуді, яка стурбована видіннями доньки, які остання почала бачити частіше. Лорейн Воррен чуттєво, з паузами в голосі, переконує свою дитину «приглушувати» такі видіння, позаяк й сама прожила все життя з екстрасенсорними здібностями і нічого хорошого у тому не вбачала. У наступному прикладі спостерігаємо перестановку членів речення, пор.: англ. *You're seeing things more often now, aren't you?* [21, с. 69]; укр. *Видіння почастишали, правда?* [22, 00:42:14]; укр. *У тебе почастишали видіння?* [23, 00:42:14]. В субтитрах підмет «*видіння*» перенесено з початку речення в кінець, а в дубляжі натомість збережено пря-

мий порядок слів, який відповідає синтаксичним нормам англійської мови. Вочевидь фахівці з перекладу субтитрів вважають, що герой робить логічний наголос саме на людині, у якій почастишали марення, а не на самих галюцинаціях, як це бачимо в дубляжі. Приклад об'єднання речень показано в наступному уривку: англ. *Grilled steak slices...over mixed greens. Let's do that. – Can I get that but with chicken? – Sure. – Dressing on the side?* [21, с. 37]; укр. *Стейк гриль із салатом мені підходить. – А можна те саме тільки з куркою. – Добре. – Заправка окремо* [22, 00:21:49]; укр. *Стейк на грилі із зеленню. Спробуємо. – Можна з курятиною? – Звісно. – Заправка окремо?* [23, 00:21:49]. В українському дубляжі відбулося об'єднання двох речень (*стейк гриль із салатом мені підходить*), на відміну від субтитрів, в яких збережена структура оригіналу, що пояснюємо необхідністю швидкого і стислого читування тексту з екрану.

На відміну від лексичних та граматичних перетворень, які більше зосереджені на точності передачі змісту, стилістичні приділяють увагу творчому підходу – відтворенню емоційного забарвлення та художнього ефекту висловлювання. Приміром, експресивація як вид стилістичної перекладацької трансформації продемонстрована у наступному прикладі, пор.: англ. *Girls! Girls, you come outta there, right now* [21, с. 41]; укр. *Дівчата! Ану виходьте звідти негайно* [22, 00:25:14]; укр. *Дівчата! Дівчата, виходьте негайно!* [23, 00:25:14]. Стилiстична трансформація полягає у підсиленні англійського речення “*Girls! Girls, you come outta there, right now*” наказовим характером репліки із додаванням емоційного наголосу за допомогою вигуку спонукання *ану* в дубляжі, тоді як у субтитрах вкотре для більш легкого і швидкого сприйняття тексту з екрану бачимо лише повторення лексеми *дівчата*. У наступному фрагменті вбачаємо імплементацію ще одного виду стилістичної перекладацької трансформації – модернізації, пор.: англ. *He started making pancakes* [21, с. 116]; укр. *Готує панкейки* [22, 01:22:07]; англ. *Він готує млинці* [23, 01:22:07]. В україномовному дубляжеві віднаходимо запозичене з англійської слово *панкейки*, яке відображає сучасну тенденцію до тотального засилля англіцизмів в українській мові. Ця ж трансформація проілюстрована і далі у лексичній тканині сцени першого знайомства отця Гордона із хлопцем Джуді, Тоні, під час їхнього візиту з нагоди дня народження батька дівчини, пор.: англ. *– So, what do you do? – Oh, uh... I am between jobs, actually. – Oh, okay. – Tony was*

a police officer [21, с. 61]; укр. *– То, ким працюєш? – О, я ще в пошуках, насправді. – О, гаразд. – Тоні був поліцейським* [22, 00:36:08]; укр. *– Чим ти займаєшся? – Зараз нічим. – Зрозуміло. – Тоні був поліціантом* [23, 00:36:08]. У субтитрах перекладачі використовують більш гармонійний, логічний за правилами словотвору та уживаний приблизно з 2015 року в українській мові відповідник *поліціант*, а в дубляжі – калькований з російської еквівалент *поліцейський*, який правильно вживати як прикметник, але не на позначення професії. У наступному прикладі віднаходимо приклад реалізації нейтралізації, пор.: англ. *I'm sorry. There's plenty more fish in the sea* [21, с. 92]; укр. *Мені шкода. На ньому світ не зійшовся* [22, 00:57:57]; укр. *Мені шкода. Але він не єдиний хлопець* [23, 00:57:57]. Зміст оригінальної англійської ідіоми *plenty more fish in the sea* в україномовному дубляжеві відображено з опертям на українських фразеологізм *світ клином не зійшовся*, тоді як у субтитрах така собі унікальність героя Дона, який у фільмі не з'являється, проте згаданий його колишньою дівчиною Брендою, консультанткою у весільному салоні, нейтралізована повсякденним у своєму вжитку словосполученням *не єдиний хлопець*.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, процес перекладу не обмежується механічним добором відповідника у мові перекладу, а зосереджує свою увагу на лексико-семантичних особливостях, емоційній забарвленості та культурно маркованому колориті лексем першоджерела. Особливе місце у названому контексті посідає кінематографічний текст, який поєднує у своїй структурі вербальні та невербальні компоненти. Відзначено, що на відміну від звичайного літературного перекладу, кінопереклад враховує деяку особливу деталь – часові обмеження, позаяк вдала синхронізація мовлення з рухом губ акторів, темпом діалогів та загальною атмосферою уможлиблює максимальне «поглинання» сюжету глядацькою аудиторією. Вже згадані чинники безпосередньо впливають і на вибір тих чи тих перекладацьких трансформацій (змін чи то перетворень) в процесі перекладу, адаптацію кінематографічного тексту до культурних особливостей народу, мовою якого перекладають, та потреб цільової аудиторії. Лексична тканина проаналізованого фільму видається багатою на культурно маркований та емоційно забарвлений матеріал, який завдяки використанню різних перекладацьких трансформацій був вдало адаптований до очіку-

вань україномовної цільової аудиторії, зберігаючи при цьому своєрідний стиль фільму жахів та атмосферу оригінального твору. Проаналізовані перекладацькі трансформації допомагають вітчизняному глядачеві сприймати кінотекст не як штучний, а як оригінальний кінематографічний текст. Отримані результати дослідження підтверджують, що ефективно використання перекладацьких замін і в тексті дубляжу, і в тексті субтитрів дозволяє не лише точно відтворювати сюжет, але й передати жанрову специфіку, містичну атмосферу та емоційний стан персона-

жів у тому чи тому моменті для максимального «занурення» глядача у контекст фільму. Разом з тим, відзначаємо і деяку нейтральність та тенденцію до вилучення окремих лексем у тексті субтитрів, що пояснюємо прагненням фахівців до технічної економії часу для зчитування реплік героїв з екрану під час перегляду фільму.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у більш детальному вивченні представлення засобів художньої виразності у текстах дубляжу та субтитрів у зіставному аспекті на матеріалі вже обраного нами фільму жахів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гушул Р., Федик В. Особливості перекладу назв фільмів з англійської мови на українську. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 21. Том 2. С. 159-163.
2. Сердюченко В. Особливості перекладу назв кінофільмів англійською мовою. URL : <https://ir.nmu.org.ua/server/api/core/bitstreams/2ea654e5-4e21-442f-aca7-925a6da37245/content> (дата звернення 20.06.2026).
3. Герасименко О., Олійник К. Особливості та розвиток перекладу англійськомовних кінематографічних текстів. *Modern engineering and innovative technologies*. Issue 38. Part 3. 2025. P. 148-155. DOI: 10.30890/2567-5273.2025-38-03-002.
4. Лютянська Н. Особливості перекладу термінології в документальних фільмах. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 33. Том 2. С. 113-117. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2024.33.2.20>.
5. Сарковська А. Вплив перекладів кінофільмів на свідомість глядача. URL : <https://glebov.com.ua/vplyv-kinoperekladu-na-svidomist.html> (дата звернення 20.06.2026).
6. Козмін М., Кузьменко Ю. Особливості перекладу фільмонімів з корейської та японської мов: лексико-семантичний і структурний аспекти. *Мовні і концептуальні картини світу*. Том 1. № 77. 2025. С. 70-85.
7. Федоренко С., Валькова А. Лінгвокультурні особливості перекладу сучасних документальних фільмів. *Молодий вчений*. № 12 (88). 2020. С. 336-340.
8. Гудманян А., Плетенецька Ю. До проблем кіно перекладу як виду художнього перекладу. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Випуск 25. 2012. С. 28-30.
9. Ліннік Л. Перекладацька діяльність і творчість. Профпереклад. URL : <https://profpereklad.ua/perekladacka-dijalnist-i-tvorchist/> (дата звернення 17.01.2026).
10. Попович М. Культура. Енциклопедія Сучасної України. 2016. URL : <https://esu.com.ua/article-51449> (дата звернення 17.01.2026).
11. Чому машинний переклад, поки що, не може замінити людину і в яких сферах. URL : <https://cripo.com.ua/news/society/chomu-mashynnyj-pereklad-poky-shho-ne-mozhe-zaminyty-lyudynu-i-v-yakih-sferah/> (дата звернення: 07.12.2025).
12. Catford J. C. *A Linguistic Theory of Translation*. London: Oxford University Press. 1965. 110 p.
13. Vinay J.-P., Darbelnet J. *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. Paris: Didier, 1958. 331 p.
14. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця. 2004. 560 с.
15. Задорожна А. Перекладацькі трансформації як засіб досягнення еквівалентності перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Випуск 27, Том 2, 2020. С. 57-63. DOI : <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203522>.
16. 5 видатних українських перекладачів. URL : <https://osvitanova.com.ua/posts/4358-5-vydatnykh-ukrainskykh-perekladachiv> (дата звернення 06.12.2025).
17. Абрамова Є. Кінематографічність художнього тексту. *Наукові розвідки студентів факультету іноземної філології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди: збірник тез наукових доповідей*. 2020. С. 7-8.
18. Матвіс М. Особливості відтворення пісенних текстів (на матеріалі анімаційного серіалу «*Adventure Time*» та його україномовної екранізації): кваліфікаційна робота бакалавра: спец. 035 «Філологія». Херсонський державний університет. Херсон, 2021. 39 с.
19. Гаман І., Чайковська О. Кінопереклад як вид аудіовізуального перекладу. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 28. С. 137–141. DOI : <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.28.2.25>
20. Павельєва А., Єщенко І. Кінопереклад як особливий вид художнього перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2024. № 69, Том 2. С. 1–4. DOI : <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.69.2.6>.

21. The Conjuring: Last Rites. Transcript. Scraps from the Loft. 2025. URL : [https://scrapsfromtheloft.com/movies/conjuring-last-rites-transcript/\(date of application 10.10.2025\)](https://scrapsfromtheloft.com/movies/conjuring-last-rites-transcript/(date%20of%20application%2010.10.2025)).

22. Закляття 4: Останній обряд. Дубляж. США: Warner Bros. Pictures, 2025. URL: <https://megogo.net/ua/view/25949646-zakliattia-4-ostannii-obriad.html> (дата звернення 04.01.2026).

23. Закляття 4: Останній обряд. Субтитри. США: Warner Bros. Pictures, 2025. URL: <https://megogo.net/ua/view/25949646-zakliattia-4-ostannii-obriad.html> (дата звернення 04.01.2026).

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 02.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.08.2026